

CİLT 2, SAYI 8, AĞUSTOS 1974

Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği

görüş

GÖRÜŞ, AĞUSTOS 1974

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Aylık
Bültenidir.

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı Feyyaz Berker

Yazı İşleri Müdürü : T. Güngör Uras

Basıldığı Yer: Nurtan Matbaası - İstanbul

Adres: Cumhuriyet Cad. Drötler Ap. 18/2,
Elmadağ - İstanbul.

Telefon: 46 24 12

Bu Sayıda

Görüş'ün bu sayısında son günlerin ilgi çekici ekonomik gelişmelerinin bazıları hakkında kısa bilgiler vardır.

İhracat rakamlarındaki artış, ihracatın gelişmesi olarak kabul edilegelmektedir. Görüş'ün bu sayısında ihracatın fiyat artışından arındırılmış rakamları verilmektedir. Bu çalışma, 1974 yılının ilk beş ayında geçen yılın aynı dönemine kıyasla ihracatta miktar olarak % 15 dolayında bir gerilemeyi ortaya koymaktadır.

Yabancı sermaye konusu sık sık tartışılmaktadır. Fakat Türkiye'deki yabancı sermaye ve yabancı sermayeli kuruluşların faaliyeti hakkında toplu rakamlar çok kimsenin meçhulüdür. Bu sayıda yabancı sermaye faaliyetlerine ilişkin başlıca bilgiler özetlenmektedir.

A.B.D. Dolarının değerindeki değişimler ve Dolar değerindeki değişiklikler karşısında Türk Lirasının durumu Görüş'ün bu sayısında iki ayrı bölümde yer almaktadır.

Türk Lirası ve Dolar değerindeki değişikliklerin ihracatımıza etkisi özellikle A.B.D. ile olan ticari ilişkilerimiz yukarıda adı geçen iki araştırmayı tamamlamaktadır.

İhracat miktar olarak Düşüyor

Ocak-Mayıs ayında ihracat gelirinde geçen yılın aynı dönemine kıyasla % 49.1 oranında artış görülmektedir.

İhraç edilen malların 1973 yılına göre fiyatlarında artış ise % 73.6'dır.

Fiyat artış oranının, ihracat artış oranından yüksek olması, ihracatta miktar olarak önemli düşmenin işaretidir.

Ocak-Mayıs döneminde ihracat fiyatlarındaki gelişmeleri araştırmak amacıyla, 1973 ve 1974 yıllarının ilk beş aylık dönemlerinde yapılan toplam ihracatın, sırasıyla % 72.6 ve % 73.4 oranlarında bir yer kaplayan 15 madde üzerinde bir çalışma yapılmıştır.

Bu maddelerin «1973 yılı ihracat fiyat birimleriyle» 1974 yılı ihracat miktarlarına göre değeri, 331,0 milyon dolardır. Halbuki, bu maddelerin 1974 yılı ihracatından, 574,9 milyon dolar gelir sağlanmıştır. Buna göre, 1973 yılına göre ihracat fiyatlarında meydana gelen artış, % 73,6 oranındadır. Buna karşılık, 1974 yılının ilk beş ayında toplam ihracat geliri artışı ancak % 49,1 oranında gerçekleşmiştir.

1974 yılının ilk beş ayındaki ihracatın miktar olarak geçen yılın aynı döneminde yapılan ihracattan % 15 dolayında düşük olduğu anlaşılmaktadır.

İhraç mallarındaki fiyat artışının etkisinde gerileme gözden kaçmaktadır.

1974 yılı içinde, ihracat fiyat endeksinin % 50,0 dolayında artış göstermesi beklenmektedir.

Bu konuda ihraç konusu mallar itibarıyla geniş bilgi (Tablo 1) de verilmektedir.

(Tablo 1)
İhracat Fiyatlarındaki Gelişmeler

	1 9 7 3		1 9 7 4			1973 Fiyatı ile 1974 Değeri (000 \$)	
	Ton	(000 \$) Ton/\$	Ton	(000 \$) Ton/\$	Ton/\$		
1 Koyun (Baş)	144.037	5.713	[40]	23.779	1.582	[67]	951,2
2 Taze Balık	5.103	1.766	348	3.759	1.338	356	1.300,6
3 Kabuklu Hayvan	1.412	3.416	2419	1.396	5.543	3473	3.860,7
4 Kuru Üzüm	46.449	20.672	445	20.860	18.735	898	9.282,7
5 Fındık	32.137	40.978	1275	51.061	69.840	1368	65.102,8
6 Zeytinyağı	25.180	26.464	1051	9.174	11.534	1257	9.641,9
7 Küspeler	206.395	20.609	100	82.486	16.124	195	8.248,6
8 Tütün	55.339	65.897	1191	69.119	119.577	1730	82.320,7
9 Çimento	719.819	10.141	14	186.448	4.505	24	2.610,3
10 Krom	152.905	5.174	34	255.641	8.050	31	8.691,8
11 Akaryakıt	367.059	15.063	41	289.429	44.066	152	11.866,6
12 Deriden Ceket	360	9.819	26719	646	25.036	25036	17.260,5
13 Pamuk	187.696	134.242	715	119.185	203.528	1708	85.217,3
14 Pamuk İpliği	11.467	15.340	1338	14.223	38.220	2687	19.030,4
15 Limon	29.369	6.184	211	26.790	7.209	269	5.652,7
Toplam		361.268			574.884		531.038,8
Diğerleri		143.691			207.987		
Genel Toplam		524.959			782.871		

Açıklama: Ticaret Bakanlığından derlenen bilgilerle düzenlenmiştir.

Türkiye'de Yabancı Sermaye

6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun yürürlüğe girmesinden bu yana Türkiye'de yabancı sermaye için verilen izinler, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye, ve yabancı sermayeli kuruluşların transferlerine ilişkin rakamlar (Tablo 2, 3, 4) de verilmektedir.

1. 1973 Yılı sonuna kadar 2.6 milyar lira tutarında yabancı sermaye izni verilmiştir. Buna karşılık Türkiye'ye gelen yabancı sermaye 1.5 milyar lira dolayındadır.
2. 1974 Yılı başında Türkiye'de Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu kapsamında 118 kuruluş mevcuttur. Bunların 95 adedi imalât sanayii kesimindedir.
3. Yabancı Sermaye Kanunu kapsamındaki 118 kuruluşun toplam sermayesi 4.5 milyar liradır. Bu toplam sermaye içinde yabancı sermaye payı ağırlığı %45.5 dır.
4. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan yararlanan firmaların 24 ü Batı Almanya, 20 si Amerika Birleşik Devletleri, 18 i İsviçre, 10 u Fransa orijinlidir.
5. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı ve Petrol

Kanunu kapsamında faaliyette bulunan tüm yabancı sermayeli kuruluşların (kâr, gayri maddi haklar, kredi taksidi ve faizi) adı altında yurt dışına yaptıkları transferlere ilişkin geniş bilgi (Tablo 5) de verilmektedir.

(Tablo 2)
YABANCI SERMAYE İÇİN VERİLEN İZİNLER
VE BUNLARIN GERÇEKLEŞME DURUMU
(1000 TL.)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6=5:3)
Yıllar	Yabancı sermaye için verilen izinler	İzinler kümülatif toplamı	Filen gelen yabancı sermaye	Filen gelenler kümülatif toplamı	Gerçekleşme oranı %
1951	4.800	4.800	3.410	3.410	71,0
1952	26.993	31.793	2.993	6.403	20,1
1953	18.197	49.990	1.148	7.551	15,1
1954	108.440	158.430	2.598	10.149	6,4
1955	48.968	207.398	8.002	18.151	8,8
1956	66.954	274.352	21.655	39.806	14,5
1957	42.895	317.247	10.531	50.337	15,9
1958	57.693	374.940	15.068	65.405	17,4
1959	69.474	444.414	19.825	85.230	19,2
1960	48.926	493.340	18.711	103.941	21,1
1961	88.055	581.395	43.056	146.997	25,3
1962	100.604	714.999	87.246	234.243	32,8
1963	243.849	958.848	91.386	325.629	34,0
1964	125.281	1.084.129	69.885	395.514	36,5
1965	93.320	1.177.449	95.598	491.112	41,7
1966	229.933	1.407.382	69.580	560.692	39,8
1967	170.239	1.577.621	67.750	628.442	39,8
1968	196.255	1.773.876	92.357	720.799	40,6
1969	373.261	2.147.137	61.367	782.166	36,4
1970	152.471	2.299.608	90.559	872.725	38,0
1971	67.256	2.366.864	102.917	975.642	41,2
1972	145.546	2.512.410	129.125	1.104.767	44,0
1973	136.868	2.649.278	374.000 ¹⁾	1.475.767	55,7
Top.	2.649.278		1.475.767		

- 1) 14.6 Mil. \$ Aynı Sermaye ve 11,9 Mil. \$ Nakdi Sermaye girişini ifade etmektedir.
2) 1973 yılı rakamları geçicidir.

(Tablo 3)
6224 Sayılı Yabancı Sermayeli Teşvik
Kanunundan Faydalanan Firmalar (Sektörel Dağılımı)
(31 Aralık 1973)

[Milyon TL.]

SEKTÖRLER	Firmanın Sayısı	Toplam Sermaye	Yabancı Sermaye	Sermaye %
I. İMALAT SANAYİİ				
Gıda Sanayii	7	194.4	113.8	58
İçki Sanayii	1	35.0	21.0	60
Tütün Sanayii	1	3.0	2.2	75
Dokuma ve Giyim Eş.	4	133.0	33.4	26
Kâğıt Sanayii	1	84.9	48.7	57,3
Lâstik Sanayii	3	378.0	222.4	58,3
Plâstik İşleme	1	9.8	3.8	38,9
Kimya Sanayii	27	480.0	309.0	64,3
Çimento ve Çimentodan Gereçler Sanayii	3	150.0	45.0	30
Cam Sanayii	1	230.0	45.0	20
Demir-Çelik ve Demirden Başka Metaller Sanayii	2	153.6	23.1	15
Madeni Eşya Sanayii	7	109.6	44.2	40,5
Makina İmalât	10	555.5	238.4	45
Tarım Alet ve Makinal.	2	102.2	27.6	27
Elektrik San. ve Elektrik Mak. ve Gereç. San.	16	412.3	238.5	57,8
Yapı Malzemeleri	1	12.0	6	5
Ambalâj Sanayii	1	2.1	1.0	50
Taşıt Araçları İmal ve Onarım Sanayii	7	768.5	304.7	40
TOPLAM	95	3.814.4	1.724.3	45,2
II. TARIM	1	2.0	1.0	51
III. MADEN	3	25.2	23.4	92,7
IV. HİZMETLER				
Turizm	9	461.4	276.0	
Bankacılık	2	203.3	24.8	
Ulaştırma	3	19.5	11.2	
Araştırma, Mühendislik ve Müşavirlik Hizmetleri	5	21.7	8.0	
TOPLAM	19	706.0	320.2	45,3
GENEL TOPLAM	118	4.547.6	2.069.1	45,4

(Tablo 4)
Memleketlere Göre 6224 Sayılı Yabancı
Sermayeyi Teşvik Kanunundan Yararlanan
Firmalar
(31.Aralık.1973)

Memleket	Firma Sayısı	Yabancı Sermaye (milyon TL.)	Yabancı Sermaye Oranı (%)
1) Almanya	24	330.6	15,98
2) A.B.D.	20	326.5	15,88
3) Avusturya	8	34.5	1,67
4) Bahama	1	90.0	4,34
5) Belçika	5	76.7	3,70
6) Danimarka	5	83.6	4,04
7) Franca	10	249.7	12,07
8) Hollanda	6	105.0	5,07
9) İngiltere	5	45.6	2,20
10) İsveç	2	1.4	0,07
11) İsviçre	18	253.8	12,23
12) İtalya	5	203.2	9,82
13) Japonya	1	80.0	3,86
14) Kanada	1	29.8	1,44
15) Kuveyt	1	64.8	3,13
16) Venezuela	1	4.5	0,21
17) Karma	5	88.8	4,29
TOPLAM	118	2.069.1	100.00

(Tablo 5)
6224 SAYILI KANUN-TÜRK PARASI KIYMETİNİ KORUMA MEVZUATI VE
PETROL KANUNU ÇERÇEVESİ DAHİLİNDE YAPILAN KÂR, HİSSE DEVRİ-
GAYRİ MADDİ HAK, KREDİ TAKSİT VE FAİZİ . TRANSFERLERİ

6224 Sayılı Kanuna Göre				Türk Parası Kıy. Koruma. Mov. Göre			Petrol Kanununa Göre	
Yıl	Kâr	G.M. Hak	Kredi Taksit ve Faizi	Kâr	G.M. Hak	Kredi Taksit ve Faizi	Kâr ve Sermaye Trans.	Kredi Taksit ve Faiz Trans.
1965	32.557	2.744	4.499	9.224	12.313	—	20.755	—
1966	47.243	9.234	8.765	38.634	10.416	2.041	2.570	—
1967	53.488	3.103	30.954	20.083	23.190	903	59.631	31.818
1968	68.010	13.928	18.402	23.546	34.898	3.679	119.710	39.975
1969	64.344	9.511	25.537	13.438	25.187	624	144.985	2.215
1970	71.086	5.685	37.755	35.698	28.085	—	191.008	2.488
1971	72.518	18.361	60.226	22.398	12.587	—	235.236	43.107
1972	98.515	25.676	29.524	11.471	—	—	204.097	4.253
1973	123.196	22.401	39.882	7.117	—	—	298.172	65.719

Kaynak: Maliye Bakanlığı

TÜRKİYEDE KOOPERATİF HAREKETİ

Kooperatifçilik son zamanlarda büyük ilgi çeken bir örgütlenme şekli olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki kooperatifler ve kooperatiflerin ortak sayıları hakkında kesin bilgiler mevcut değildir. (Tablo 6) Ticaret Bakanlığı ve Türk Kooperatifçilik Kurumu ile ilgili diğer kamu kuruluşlarından derlenen bilgilerle düzenlenmiştir.

1. Tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankasından sağladıkları imkânlarla çiftçiyi kredilendiren kuruluşlardır. Son zamanlarda kredi dışında ortaklarına gübre, tarımsal ilâçlar, traktör temini konularında da faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankasının idari gözetimi altında faaliyet gösterirler.
2. Tarım satış kooperatiflerinin faaliyetleri genellikle hükümetin tarım ürünleri fiyat destekleme politikasının uygulanması konusunda yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda gerçek anlamda ortak ürünlerini pazarlamak için kurulan kooperatifler de ortaya çıkmaktadır.
3. Yapı kooperatifleri kamunun ve sosyal sigorta kuruluşlarının konut kredisi imkânlarından yararlanmak için kurulmaktadır.
4. Köy kalkınma kooperatifi hareketi 1965 lerde başlamıştır. Kooperatif sayılarının süratle artmasının nedeni bu tip kooperatiflerin ortaklarına yurt dışına işçi göndermede tanınan önceliktir. Kooperatifler Köy İşleri Bakanlığının gözetimindedir. Bazıları ciddi

tarım ürünleri işleme projeleri gerçekleştirmiş, kırsal alanda sanayie öncülük etmişlerdir.

5. Orman Kooperatifleri orman mevzuatının kooperatiflere tanıdığı olanaklardan yararlanmak amacıyla kurulmaktadır.
6. Pancar üreticilerinin hemen tamamı kooperatifleşmiş durumdadır. Pancar kooperatifleri üreticiye gerekli girdiyi temin etmektedir. Kooperatiflerin bir banka, bir sigorta şirketi ve bir sınai teşebbüste önemli iştirakleri mevcuttur.
7. Çay kooperatifleri Karadeniz bölgesinde çay üreticilerine önemli tarımsal girdileri temin etmektedir. Toprak-Su Kooperatifleri Köy İşleri Bakanlığının geliştirdiği sulama projelerinde üreticinin katkısını sağlamak ve su kullanımını düzenlemektedir.
8. Esnaf Kefalet Kooperatifleri, esnaf, küçük sanat erbabı ve küçük sanayicinin Halk Bankasından kredi kullanımında bankaya kefil olmaktadır.
9. Küçük sanat kooperatifleri küçük üreticilerin üretim girdilerini temin etmektedir.
10. Son yıllarda motorlu taşıyıcıların özellikle kamyon sahiplerinin bölgesel olarak kooperatifleşerek ortak iş teminine çalıştıkları görülmektedir.
11. Balıkçılık Kooperatifleri ortaklarına av malzemesi temin etmektedir.
12. Tüketim ve yardımlaşma Kooperatifleri genellikle sınai kuruluşlarda ve kamu kuruluşlarında personel tarafından kurulan sınırlı örgütlerdir.

(Tablo 6)

1973 Sonunda Kooperatifler ve Ortak Sayıları

Kooperatifler	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Tarım Kredi	2045	1.310.000
Tarım Satış	653	241.000
Yapı Kooperatifi	7588	336.000
Köy Kalkınma	4514	745.000
Orman Ürünleri	375	27.100
Pancar İstihsal	20	440.500
Çay İstihsal	73	35.500
Topraksu	1106	61.400
Esnaf Kefalet	539	262.000
Küçük Sanat	567	160.400
Motorlu Taşıyıcılar	253	12.150
Balıkçılık ve Su Ürünleri	171	18.350
Temin Tevzi	79	3.800
Tüketim ve Yardımlaşma	983	76.500
Kültür ve Yayın	12	3.365
Sigorta	36	2.000
Hayvancılık	226	13.650
Meyve, Sebze İstihsal Satış	217	26.750
Diğer	263	14.000
	19.720	3.789.565

Kaynak: Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı Teşkilâtlandırma Genel Müdürlüğü, Ziraat Bankası, Halk Bankası, Türk Kooperatifçilik Kurumu.

Dolar'ın Türk Lirası karşılığındaki Gelişmeler

1954 - 58 yılları arasındaki önemli ekonomik dalgalanmalar ve fiyat hareketleri ile bozulan Türk Lirası — Dolar dengesi, 4 Ağustos 1958 tarihinde alınan kararla yeniden ayarlanmış; 1 Dolar — 9,00 TL. olarak saptanmıştır. Ancak, tüm ithalât için saptanan bu kur, başlangıçta ihracatta daha değişik biçimde uygulanmıştır. Tütün, krom, afyon ve bakır ihracatında, 2,10 TL.'lık, kuru üzüm, kuru incir ve fındık ihracatında 2,80 TL.'lık prim verilmiştir. Bu suretle, tütün, krom, afyon ve bakır ihracatında, 1 doların değeri, 4,90 TL., kuru üzüm, kuru incir ve fındık ihracatında, 1 doların değeri, 5,60 TL. olmuş; diğer ihraç malları 6,20 TL.'lık primle 9,00 TL. olarak değerlendirilmiştir. Fiili bir devalüasyon niteliğinde bulunan bu ayarlama, 22 Ağustos 1960 tarihinden itibaren hukukîlik kazanmış; MBK'nin kabul ettiği 65 sa-

yılı kanunla primler kaldırılarak 1 dolar - 9,00 TL.'lık kur uygulaması kesinlik kazanmıştır. 1961 yılında ithalât işlemlerinde Dolar kuru, 9,04 TL. 1964 yılı Şubat ayından itibaren 9,08 TL. olarak uygulanmıştır.

Bu uygulama, 1970 yılının 10 Ağustos'una kadar sürmüştür. 10 Ağustos 1970 tarihinde yapılan yeni ayarlama ile, Dolar kuru, 15,00 TL. olarak saptanmış; ithalâta, 15,15 TL.'lık ihracatta, pamuk, fındık, tütün, kuru üzüm, kurü incir, zeytinyağı, incir ezmesi, küspe ve melas için 12,00 TL.'lık diğer ihrac malları için de 14,85 TL.'lık kur uygulanmıştır. 7 Temmuz 1971 tarihinde, 12,00 TL.'lık uygulamaya son verilerek sözügeçen dokuz madde için 13,00 TL.'lık kur konulmuştur.

Dolar'ın devalüasyonu sonucu olarak Türk Lirası karşılığı, 14,00 TL.'na indirilmiş; ithalât için 14,3010 TL.'lık, ihracatta dokuz madde için 13,00 TL.'lık diğer ihrac malları için de 14,00 TL.'lık kur uygulamasına geçilmiştir.

16 Şubat 1973 tarihinde ithalât kuru değiştirilmiş; 14,3010 TL. yerine, 14,38 TL.'lık kur uygulamasına geçilmiştir.

31 Temmuz 1973 tarihinde ise ihracattaki farklılık giderilmiş; tüm ihrac malları, 14,00 TL. olarak değerlendirilmiştir.

14 Mayıs 1974 tarihinde ise Dolar'ın Türk Lirası değeri yine değiştirilmiş; 1 Dolar — 13,50 TL. olarak saptanmıştır. Bu saptama ile ithalâta dolar, 13,77 TL. üzerinden, ihracatta ise dolar 13,50 TL. üzerinden hesaplanmaya başlanmıştır.

Dolar Değerindeki Gelişmeler

Dolar'ın diğer konvertibl paralar karşısındaki değerini hızla yitirmesi ve önemli ülke bankalarının Dolar zerine olan işlemlerini zaman zaman durdurması karşısında, Birleşik Amerika, 18.12.1971 tarihinde Dolar'ı devalüe etmiş; değerini % 8,57 oranında düşürmüş; 1 onz altın (31.1035 gram) karşılığı 38.00 Dolar olarak saptamıştı. Bundan nceki değer, 1 onz altın — 35,00 Dolar idi.

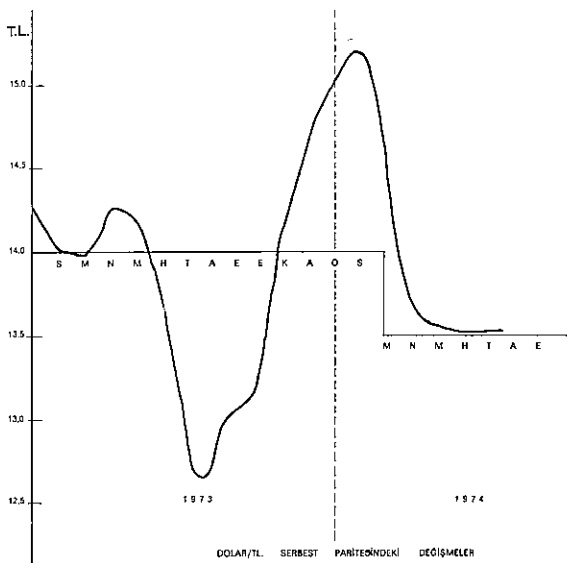
İki yıl sonra, 13.12.1973 tarihinde, Dolar yeniden devalüe edilmiş; % 11,11 oranındaki düşürme ile 1 onz altının dolar değeri 42,2222 olarak saptanmıştı.

1971 yılı sonunda doların yeniden ayarlanma sıyle, Türk Lirası değeri de düşürülmüş; 23.12.1971'den itibaren 14,00 TL.'lık kur uygulamasına geçilmiştir.

Ancak, 1973 yılı sonunda yapılan dolar ayarlamasıyla ilgili olarak Türk Lirası değerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış; daha ziyade, diğer konvertibl paralar değerleri üzerinde durulmuştur.

Bu gelişme içerisinde Türk Lirası değerinin Dolar dışı konvertibl dövizlerde meydana gelen farklılıklar, dolar lehine prim yaratıcı olanaklar sağlamıştır.

1973 yılının ortasında, 30.6.1973 tarihinden itibaren DM'in değeri, 5,25 TL. olarak saptanmıştır. Bu tarihte Dolar'ın değeri, 14,00 TL. idi. Bir başka deyimle, 2,6666 DM. bir dolar kar-

şılığı işlem görmekteydi. Gerçekte ise dolar, belirli bir zaman içerisinde 2,35 DM.'a kadar düşmüştü. Böylece, prim oranı % 13,4'e kadar yükselmişti. DM hesabından doların değeri saptanmak istendiği takdirde, 12,34 TL. çevresinde bir düzeye varılabiliyordu. Böylelikle, dolar ithal edenlere 1,50 - 1,60 kuruş çevresinde bir prim veriliyordu.

Gerçi, bunu önlemek amacıyla, uygulamada bazı önleyici tedbirlere başvurulmuş; ihracatın, yapılan ülke parasiyle gerçekleştirilmesi gibi bazı tedbirler alınmışsa da, bunun sonunda ne ölçüde yarar sağladığı bilinmemektedir.

Bu farklı duruma son vermek ve Dolar için gerçek değerini kullanmak amacıyla, 14.5.1974 tarihinde Dolar'ın değeri 13,50 TL. olarak saptanması kararlaştırılmıştır. Bu değer DM ile oran: 2,5714'tür.

Dolar zaman içerisinde gelişmeler ve değişimler göstermekle beraber, belirli bir istikrara kavuştuğu, zannedilmektedir. Mayıs ayı sonunda Dolar'ın DM olarak değeri 2,43 idi ¹⁾ Resmî kur ise 2,67 DM olarak uygulanmaktaydı. Ortalama olarak 2,50 - 2,55 DM olarak hesaplandığı takdirde, Dolar'ın Türk Lirası karşılığı, 13,13 — 13,39 TL. bulunmaktadır. 14 Mayıs 1974 günlü, 14886 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 20 Haziran 1973 tarih ve 7/6577 Sayılı Kararnameye ilişkin tebliğ ile 1 ABD Doları karşılığı 13,50 Türk Lirası olarak, saptanmıştır.

Bu değer, halen geçerli bulunan kura oldukça yaklaşıktır.

---

1) Newsweek, 27 Mayıs 1974 tarihli sayı.

DOLAR'IN DEĞERİNDEKİ DEĞİŞMENİN DIŞ TİCARETİMİZE ETKİSİ

Dolar'ın bu yeni değeri karşısında Birleşik Amerika'dan yapılan ithalâta % 3.58 oranında bir ucuzluk sağlayacaktır. Gerçekten Birleşik Amerika, Türkiye'nin ithalâtında uzun süre birinci, ya da ikinci yeri almış; ancak, 1973 yılında üçüncü sıraya geçmiştir. 1963 yılında ithalâtımızda % 33.64 oranında bir yer kaplayan Birleşik Amerika, 1973 yılına kadar 1. ve 2. sırayı tutmuş; 1973 yılında ise, % 8.83 oranı ile 3. sıraya inmiştir.

Bununla beraber, değer olarak, Birleşik Amerika'dan yapılan ithalât 200 milyon dolar çevresinde oluşmuştur.

Bu tür ithalât, yeni kur karşısında, belirli oranda ucuzluk sağlayacaktır.

Öte yandan, ihraç mallarımızda, bu oranda bir fiyat artışı olması, yeni kur değişikliğinin sonucudur.

Birleşik Amerika'ya yapılan ihracatı incelendiğinde tütünün önemli bir yeri olduğu görülür. Bu ülkeye yapılan ihracatın % 55.0 ile % 68.0 ini tütün tutmaktadır. Bunun dışında, Birleşik Amerika'ya ihraç olunan başlıca mallar, krom, ferro-krom, Antep fıstığı, fındıktır. Son yıllarda ise deri eşya, pamuklu eşya ve akaryakıt önem kazanmıştır.

Birleşik Amerika, sigara sanayiinde kullanılmak üzere Türk tütünü ithal etmek durumundadır. Bu alanda Yunanistan, Bulgaristan ve Yugoslavya'nın ihracat alanından yavaş yavaş çekilmesi, ya da üretimlerinin fazla önemli miktarda olması, Türkiye için mevcut rekabet şansının devam edeceğini göstermektedir.

Diğer ürün fiyatlarındaki birkaç sentlik yükselmenin ihracatı önemli ölçüde etkilemeyeceği sanılmaktadır.

Bununla beraber, Dolar'ın dış piyasalarda değer kaybetmesi, ya da değer kazanması, saptanan 13.50 TL.'lık kurun çok altına düşmesi, ya da çok üstüne çıkması, ihracat konusunda bazı sorunlar yaratabilecek ve yeni tedbirler alınmasını gerektirecektir.

(Tablo 7)
Türkiye - Birleşik Amerika Dış Ticareti (Milyon \$)

Yıl	Değer	İthalât %	İthalât		İhracat %	İhracat Sırası
			Sırası	Değer		
1963	210.6	36.64	1	49.7	13.52	2
1964	154.6	28.77	1	72.9	17.77	1
1965	160.6	28.09	1	82.3	17.75	1
1966	172.5	24.03	1	60.2	16.36	1
1967	122.7	17.93	2	92.9	17.79	1
1968	120.6	15.79	2	72.5	14.61	2
1969	154.5	19.29	1	59.8	11.16	2
1970	206.0	21.74	1	56.2	9.56	2
1971	171.9	14.69	2	68.8	10.18	2
1972	191.8	12.28	2	103.5	11.70	2
1973	185.4	8.83	3	130.8	9.93	2

(Tablo 8)
Birleşik Amerika'ya İhraç Ettüğümüz Başlıca Mallar (Milyon \$)

	1969 1970 1971 1972 1973				
	Tütün	40.5	30.8	38.9	69.3
Antep Fıstığı	2.1	3.5	5.4	5.6	8.7
Fındık	3.4	1.9	2.5	3.0	6.5
Krom	3.9	7.9	7.1	2.9	3.0
Ferro Krom	6	3	6	2.6	7
Deriden ceket	1	1.9	5.0	7.3	7.3
Akaryakıt	2.5	—	—	7	15.6
Toplam	53.4	46.6	59.8	91.7	116.8
Diğerleri	6.4	9.5	9.0	11.7	14.0
Genel Toplam	59.8	56.2	68.8	103.5	130.8

(Tablo 9)
Birleşik Amerika'ya İhraç Edilen Tütünün Toplamdaki Payı

1969	67.8
1970	54.9
1971	56.5
1972	67.0
1973	57.1

Kaynak: Ticaret Bakanlığında derlenen bilgilerle düzenlenmiştir.